

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 30.09.2009, sp. zn. Tpjn 303/2008, ECLI:CZ:NS:2009:TPJN.303.2008.1

Číslo: 12/2010

Právní věta: Instalace a použití automatického obranného zařízení, jehož účelem je odvrátit možný nebo předpokládaný budoucí útok na zájem chráněný trestním zákonem na určitém místě bez součinnosti obránce (např. nástražné systémy, samostříly, zapojení elektrického proudu do mříží či kovového oplocení nemovitosti), samo o sobě nevylučuje naplnění podmínek nutné obrany podle § 13 tr. zák. K tomu, aby byly splněny podmínky nutné obrany v případě použití automatického obranného zařízení zejména v podobě nástražného systému, který se automaticky uvede v činnost po vniknutí útočnicka do chráněného objektu, musí být zabezpečeno, aby se aktivovalo jen proti přímo hrozícímu či trvajícím útokům na zájem chráněný trestním zákonem a aby jeho účinnost nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Při zaviněném nedodržení podmínek nutné obrany tím, kdo jej instaloval a odpovídá za jeho provoz, přichází v úvahu jeho odpovědnost za trestný čin spáchaný zpravidla z nedbalosti.*) *) Poznámka redakce: Nyní jde o ustanovení § 29 tr. zák.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.09.2009

Spisová značka: Tpjn 303/2008

Číslo rozhodnutí: 12

Číslo sešitu: 1-2

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Exces

Předpisy: § 13 tr. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nutná obrana

§ 13 tr. zák.

Instalace a použití automatického obranného zařízení, jehož účelem je odvrátit možný nebo předpokládaný budoucí útok na zájem chráněný trestním zákonem na určitém místě bez součinnosti obránce (např. nástražné systémy, samostříly, zapojení elektrického proudu do mříží či kovového oplocení nemovitosti), samo o sobě nevylučuje naplnění podmínek nutné obrany podle § 13 tr. zák. K tomu, aby byly splněny podmínky nutné obrany v případě použití automatického obranného zařízení zejména v podobě nástražného systému, který se automaticky uvede v činnost po vniknutí útočnicka do chráněného objektu, musí být zabezpečeno, aby se aktivovalo jen proti přímo hrozícím útokům na zájem chráněný trestním zákonem a aby jeho účinnost nebyla zcela zjevně

nepřiměřená způsobu útoku.

Při zaviněném nedodržení podmínek nutné obrany tím, kdo jej instaloval a odpovídá za jeho provoz, přichází v úvahu jeho odpovědnost za trestný čin spáchaný zpravidla z nedbalosti.

(Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2009, sp. zn. [Tpjn 303/2008](#))

Z o d ů v o d n ě n í :

Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 21 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, a čl. 14 odst. 1 písm. f) Jednacího řádu Nejvyššího soudu navrhl, aby trestní kolegium Nejvyššího soudu zaujalo stanovisko k otázce, zda použití nástražného systému aktivujícího se automaticky po vniknutí jiné osoby do chráněného objektu (automatického obraného zařízení), a jehož činnost může ohrozit zdraví a případně i život osoby narušitele, splňuje podmínky nutné obrany podle § 13 tr. zák.

Podnět k tomuto postupu vzešel se strany trestního kolegia Nejvyššího soudu, které v souvislosti s projednáváním návrhu na publikaci usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2007, sp. zn. [6 Tdo 66/2007](#), ve Sbírce soudních rozhodnutí dospělo k závěru, že výklad ustanovení § 13 tr. zák. v souvislosti s použitím automatického nástražného systému je třeba řešit vydáním stanoviska podle § 14 odst. 3 a § 21 odst. 1 a 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, neboť v průběhu projednávání bylo předloženo trestnímu kolegiu Nejvyššího soudu usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 28. 3. 2006, sp. zn. 7 To 62/2006, ve kterém byl zaujat právní názor rozdílný od citovaného usnesení Nejvyššího soudu.

Podle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2007, sp. zn. [6 Tdo 66/2007](#), umístil obviněný pod podlahu dřevěné kůlny, která se nacházela na jeho pozemku, nástražný výbušný systém, přičemž poškozený, jenž v tomto objektu chtěl odcizit nějaký hliník, přešel oplocení pozemku a po otevření dveří kůlny došlo k explozi nástražného systému, jež mu způsobila těžké zranění levé nohy, která mu musela být v nemocnici pod kolenem amputována. Obviněný byl podle skutkových zjištění osobou, která měla určité zkušenosti v zacházení s pyrotechnickým materiálem, a věděl o riziku zranění možnými střepinami při výbuchu, o čemž se zmiňoval v souvislosti s výrobou zařízení, to však sestrojil tak, že výbušný účinek byl cíleně směřován do prostoru vchodu, kde by se právě nacházela osoba, která by se pokusila dveře otevřít a tím by iniciovala spouštěcí zařízení. Bylo třeba zhodnotit poměrně výraznou nepřiměřenost prostředku, který k ochraně svého majetku použil, k jiným možným způsobům ochrany a též i výraznou závažnost způsobeného následku, způsobení devastujícího, život ohrožujícího zranění v zájmu ochrany majetku omezené hodnoty, který nebyl zajištěn žádným běžným způsobem, ač takový způsob mohl použít. Pokud by měl obžalovaný skutečně výraznou obavu o majetek umístěný v dřevníku, pak mu nic nebránilo, aby jej vybavil pevnými dveřmi, které by šly řádně uzavřít a zejména uzamknout. Místo toho však byl dřevník opatřen jen dveřmi s rozbitou výplní bez kliky a bez zámku, které byly pouze zvenčí zapřeny prknem, aby se samy neotvíraly. Takovýto způsob uložení věcí nesvědčí o tom, že by se obžalovaný snažil přiměřeným způsobem zabránit jejich odcizení, ale instalace nástražného zařízení spíše působí dojmem odvetvy vůči dřívějším narušitelům. Na základě výše uvedeného tedy nebyly pro aplikaci ustanovení § 13 tr. zák. o nutné obraně či § 14 tr. zák. o krajní nouzi, jež vylučují protiprávnost, splněny zákonem stanovené podmínky. Nutno zdůraznit, že v případě obavy obviněného, byť prokazatelně jakkoliv důvodné, z narušení jeho pozemku a zejména vlastnictví, nešlo v jednání poškozeného o útok, který bezprostředně hrozil (tj. za hrozbou by bez prodlení následoval) nebo trval. Činem obviněného, kterým z důvodu zmíněné obavy umístil v prostoru kůlny svého pozemku popsanou výbušku, nebylo rovněž odvráceno nebezpečí přímo (tj. bezprostředně) hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem. V době, kdy obviněný zařízení nainstaloval, tudíž nebyly naplněny základní náležitosti nutné obrany ani krajní nouze.

V usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 28. 3. 2006, sp. zn. 7 To 62/2006, se naproti tomu uvádí, že v tomto souzeném případě se jednalo o útok na zájem chráněný trestním zákonem a trvajícím, i když nástražné zařízení bylo v objektu umístěno v době, kdy ještě k žádnému narušení nedocházelo, ale k jeho spuštění došlo právě v momentě, kdy skutečně útok nastal. Je zde soudem připomenuto, že obrana proti útoku je možná pouze do doby, dokud trvá ohrožení zájmu chráněného zákonem, přičemž v posuzovaném případě byla zachována i taková časová souvislost. Bylo třeba vzít v úvahu osobu obviněného, jeho věk a fyzický stav, faktickou nemožnost osobní obrany a ochrany svého majetku a jeho psychický stav s tím související, když v průběhu několika posledních let se jednalo o situaci, kdy jeho chata byla opakovaně, fakticky soustavně vykrádána, byla mu způsobena postupně výrazná škoda na majetku, která pro něj jako starobního důchodce byla velmi citelná. Navíc k sestrojení nástražného zařízení, jímž chtěl nahradit osobní ochranu svého majetku, došlo poté, kdy v okruhu jemu blízkých osob došlo rovněž k obdobné situaci, která pro ně měla velmi tíživé a závažné důsledky na zdraví a podnikání. Ani v jednom z předchozích případů, kdy byla jeho chata vykradena, nebyl pachatel zjištěn a nikdy ani nedošlo k náhradě škody. Obviněný, který zcela nepochybně osobní ochrany svého majetku nebyl schopen, zkonstruoval a umístil nástražná zařízení tak, aby pachatel vloupání byl zraněn, nikoli usmrcen. V případě zkonstruování nástražného zařízení tak, aby směřovalo k usmrcení pachatele, by se jednalo o obranu zcela zjevně nepřiměřenou útoku. V tomto případě se jednalo o útok na zájem chráněný trestním zákonem, tedy na majetek obviněného. Trestní zákon v ustanovení § 13 tr. zák. stanoví, že útok musí směřovat proti zájmu chráněnému tímto zákonem. Takovým zájmem vedle zdraví a života, které jsou samozřejmě prvořadé, jsou ovšem i zájmy další, jako je zájem na svobodě nebo důstojnosti člověka i zájem na majetku a je možné beztrestně hájit i zájem méně závažný. Za konkrétních okolností, které byly v tomto případě zjištěny, jde o nutnou obranu podle § 13 tr. zák., i když při obraně majetku došlo k lehké újmě na zdraví pachatele a nebylo vyloučeno ani způsobení následku závažnějšího.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu před zaujetím stanoviska vyžádalo podle § 21 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, vyjádření od Ministerstva spravedlnosti České republiky, Ministerstva vnitra České republiky, Nejvyššího státního zastupitelství, předsedů vrchních a krajských soudů, právnických fakult v Praze, v Brně, v Plzni a v Olomouci, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky a České advokátní komory.

Poté, po zvážení všech výše citovaných vyjádření a stanovisek a v nich uvedených argumentů, zaujalo shora uvedené stanovisko.

Podle názoru trestního kolegia je třeba v souvislosti se shora uvedenými právními názory především vyřešit otázku přípustnosti tzv. preventivní nutné obrany, již se obecně rozumí příprava k odvrácení útoku, který ještě přímo nehrozí, ale může být realizován v budoucnu, např. obstaráním si prostředků k obraně. Takové jednání spočívající např. v opatření psa, který hlídá a chrání objekt před napadením ze strany osob, které by do něj mohly neoprávněně vniknout, anebo v zajištění ochrany a ostrahy objektu pomocí bezpečnostní služby, je v praxi poměrně časté a samo o sobě nevyvolává pochybnosti o jeho přípustnosti. Obdobně je tomu i při opatření a legálním držení střelné zbraně z důvodu zajištění ochrany a obrany držitele proti jeho možnému napadení a útoku na jeho fyzickou integritu. Proto i judikatura zdůrazňuje, že skutečnost, že si někdo připraví na obranu proti hrozícímu a očekávanému útoku zbraň, nevylučuje závěr, že jde o nutnou obranu (srov. č. 19/1982 Sb. rozh. tr.). Takové jednání není trestné, pokud samo o sobě netvoří dokonaný trestný čin (např. ohrožovacího charakteru), resp. není úmyslným vývojovým stadiem ke spáchání trestného činu v budoucnu. Např. nelegální si obstarání střelné zbraně za účelem budoucí nutné obrany by mohlo být samo o sobě trestným činem podle § 185 tr. zák., případně úmyslnou přípravou ke spáchání úmyslného trestného činu poruchového (např. vražda nebo ublížení na zdraví při úmyslném překročení mezí nutné obrany), což na druhé straně neznamená, že by nelegálně držená střelná

zbraň nemohla být použita k obraně při útoku ve smyslu § 13 tr. zák., zejména pokud byla použita v souladu se všemi podmínkami nutné obrany, resp. že by její použití automaticky znamenalo vyloučení splnění těchto podmínek. Naplnění podmínek nutné obrany podle § 13 tr. zák. je třeba vždy zvažovat z hlediska konkrétních okolností případu bez ohledu na legálnost či nelegálnost držení prostředku k obraně použitého, neboť je třeba zvažovat, zda obránce odvracel přímo hrozící nebo trvajícím útokem na zájem chráněný tímto zákonem a zda nebyla obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Z toho vyplývá, že otázka způsobu získání prostředku použitého k obraně není z hlediska podmínek nutné obrany významná.

Problematictější může být otázka přípustnosti instalace obranných prostředků, které působí teprve v okamžiku útoku, a to na základě jejich nastavení samočinně jako reakce vůči útočníkovi, aniž by je v tomto okamžiku mohl obránce bezprostředně ovládat nebo je podstatně ovlivnit. Proti užití takových mechanismů se namítá zejména, že ohrožují i osoby, které nejsou útočníky, že zpravidla nedodrží podmínku přiměřenosti, nelze je regulovat, nedodrží časovou podmínku nutné obrany, neboť taková nutná obrana je prý předčasná, přičemž motivem je nejen snaha bránit se, ale i vypořádat se s útočníkem, usvědčit ho apod.

Z hlediska časových mezí nutné obrany je nejzávažnější námitka, že jde o předčasnou nutnou obranu, neboť obránce jedná ještě předtím, než začne přímo hrozit konkrétní útok. To by bylo ovšem správné pouze za předpokladu, že by se nutná obrana realizovala a skutečně ukončila již instalací nebo nastražením příslušného obranného mechanismu. Ve skutečnosti tomu tak ale není, neboť obránce instaluje obranné zařízení, resp. programuje jeho činnost preventivně do budoucna pro případ útoku na zájem chráněný trestním zákonem, přičemž obrana není provedena (dokončena) již účelovou instalací takového zařízení, ale teprve jeho skutečným zásahem vůči útočníkovi. Toto předem plánované působení na útočníka v okamžiku útoku pomocí nástroje je právě onou nutnou a předpokládanou odpovědí na eventuální útok. Protože je tedy použita obrana účinná teprve v okamžiku útoku jako bezprostřední reakce na něj, je časová podmínka nutné obrany splněna, pokud skutečně působí jen v době trvání tohoto útoku (nejde o tzv. exces extenzivní). Zasažení útočníka takovým obranným systémem nelze a priori považovat za „vypořádání“ se s ním, pokud obranný zásah nevybočuje z hlediska zcela zjevné nepřiměřenosti způsobu útoku z mezí nutné obrany (nejde o tzv. exces intenzivní). K tomu je ještě třeba dodat, že český právní řád nežádá, aby obránce musel být v okamžiku útoku na místě útoku a musel se utkat s útočníkem v souboji tváří v tvář, naopak mnohdy může být pro obránce výhodné, vhodné nebo dokonce nutné, aby se osobně takovému útoku vyhnul a nevytvářel pro sebe zbytečná rizika. Takové pojetí může být účelné i z hlediska ochrany práv útočníka v případech, kdy by přítomnost obránce mohla vyvolat zbytečně ještě další významnější útok proti němu s možností intenzivnější obrany a tedy závažnějšího porušení práv útočníka.

Proto je zásadně třeba rozlišovat dvě časové fáze:

- dobu, ve které bylo obranné zařízení instalováno a je v pohotovosti, a
- dobu vlastního fungování (automatického spuštění).

První fáze představuje určité nekonkrétní ohrožení a může popř. i porušovat právní předpisy. Druh a míra vyvození odpovědnosti za činnost v této první fázi nemá však vliv na řešení otázky odpovědnosti za samotný zásah ve fázi druhé. Ve druhé fázi lze opět rozlišit dva případy:

- a) zařízení bylo uvedeno v chod útočníkem, pak za splnění podmínek nutné obrany nemůže být obránce za takový zásah obranného zařízení a způsobený následek trestně odpovědný, anebo
- b) nešlo o útok, popř. se jednalo o nepřiměřenou reakci na útok (tzv. exces intenzivní), pak se

nejedná o nutnou obranu a strůjce zařízení podle povahy věci může odpovídat podle příslušných ustanovení trestního zákona za to, co zaviněně způsobil; zpravidla půjde o trestný čin z nedbalosti, poněvadž zřejmě nebude možno k okamžiku instalace zařízení dovést úmysl poškodit osoby, které nejsou útočníky.

Nejvyšší soud považuje za nutné v této souvislosti zdůraznit, že je imanentní vlastností každého automatického obranného zařízení (mechanismu) zejména v podobě nástražného systému, který se uvádí v činnost po vniknutí do chráněného objektu, popř. po jeho jiném narušení, že způsobuje již od okamžiku nastražení určité abstraktní ohrožení i nezúčastněných osob, to však nemůže být pro otázku přípustnosti nutné obrany rozhodné, neboť ustanovení o nutné obraně nezakazuje obranu prostředky, které abstraktně ohrožují chráněné zájmy. Podobně je tomu např. i u hlídacího psa pobíhajícího za plotem strážného objektu, který také od okamžiku vypuštění abstraktně ohrožuje okoljdoucí nezúčastněné osoby, poněvadž může povalit nedostatečně zajištěný plot, tento plot přeskóčit nebo se pod ním podhrabat a zaútočit na okoljdoucí osobu v domnění, že se jedná o narušitele chráněného objektu. Námitce předčasnosti obrany pomocí automatického obranného zařízení lze čelit poukazem na obecnou dovolenost přípravy k obraně, což je obecně uznáváno a nelze v tom spatřovat extenzivní exces. Samozřejmě takové opatření obranného zařízení nebo jeho instalace může být samostatným trestným činem, jak je uvedeno výše, to však nic nemění na tom, že pokud se obranné zařízení spustí až v okamžiku útoku (zákon dokonce připouští spuštění v době přímo hrozícího útoku) a působí jen do jeho dokončení, bude časová podmínka nutné obrany splněna. Koncový moment nutné obrany je tedy tam, kde pomíjí nebezpečí pro napadené zájmy anebo tyto zájmy jsou již porušeny a nehrozí nebezpečí dalších škod. Proti útoku, který je již dokončen, není samozřejmě nutná obrana ani pomocí automatického obranného zařízení přípustná.

Motivem nutné obrany může být samozřejmě vedle ochrany napadených zájmů i usvědčení útočníka, nemůže být ani na závalu, je-li dáno více takových motivů současně. Pokud by však někdo užil automatického mechanismu výlučně pouze ze msty třeba i za minulá jednání, aniž by současně šlo o obranné jednání v shora uvedeném smyslu, nebyla by dána subjektivní podmínka nutné obrany, a tudíž by nebylo možno ustanovení § 13 tr. zák. o nutné obraně použít.

Obrana nesmí být ve smyslu § 13 věty druhé tr. zák. zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Přiměřenost obrany se posuzuje především z hlediska intenzity obou akcí, což vyjadřuje pojem způsobu útoku. Z povahy věci vyplývá, že obrana musí být tak intenzivní, aby útok jistě a bez rizika pro napadeného odvrátila, tj. zpravidla musí být silnější než útok, avšak nesmí být zcela zjevně přehnaná. Použité prostředky ve formě automatického obranného zařízení, které je třeba posuzovat z hlediska zjevné nepřiměřenosti způsobu útoku, mají význam jen potud, že obránce z nich může usuzovat na schopnost odvrácení hrozícího předpokládaného útoku a velikost hrozící škody způsobené útočníkovi. Prostředky použité k obraně nemusí být ani přibližně stejné účinnosti jako prostředky použité k útoku na zájem chráněný trestním zákonem. Intenzita obrany, a tedy přiměřenost obrany intenzitě útoku, není totiž závislá na použitém prostředku, ale na tom, jak tento prostředek obránce použije (srov. č. 41/1980 Sb. rozh. tr.), resp. u automatického obranného zařízení jak toto na základě jeho nastavení obránce zafunguje. Podle ustálené judikatury samotná skutečnost, že obránce použije proti neozbrojenému útočníkovi zbraně, neznamená, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku (srov. č. 47/1995 Sb. rozh. tr.), proto obdobně nelze obecně vyloučit použití automatického obranného zařízení, a to i ve formě nástražného zařízení. Zbraní zde může být i automatické obranné zařízení (např. nástražný systém, samostříl, zapojení elektrického proudu do mříží či kovového oplocení nemovitosti, ale i určitý typ pasti apod.), přičemž přiměřenost obrany jeho použití ve smyslu druhé věty § 13 tr. zák. je třeba posoudit se zřetelem na všechny okolnosti případu. Podle názoru trestního kolegia Nejvyššího soudu nelze na vybočení z mezí nutné obrany usoudit jen z toho, že obránce použil automatické obranné zařízení proti neozbrojenému útočníku.

Škoda způsobená v obraně může být větší než škoda z útoku hrozící, nesmí tu však být zcela mimořádný nepoměr (např. usmrcení zloděje, šlo-li o drobnou krádež). Podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu nelze na vybočení z mezí nutné obrany usuzovat jen z toho, že napadený zranil útočníka a popř. jej i usmrtil, přičemž sám žádné zranění neutrpěl, jestliže tím odvracel útok přímo hrozící nebo trvajícím a taková obrana nebyla zcela zjevně nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku (srov. č. 25/1976 Sb. rozh. tr.). Je tedy třeba i při použití automatického obranného zařízení vycházet z těchto právních názorů a pečlivě zvažovat, zda škoda způsobená útočníkovi uvedením v činnost takového obranného zařízení v době útoku ve smyslu věty první § 13 tr. zák. nebyla v mimořádném nepoměru ke škodě z útoku hrozící.

Související otázkou také může být, zda přiměřenost obrany a útoku ve smyslu věty druhé § 13 tr. zák. je třeba hodnotit z hlediska ex ante k okamžiku instalace obranných zařízení, nebo k okamžiku útoku a obranné reakce těchto zařízení. Rozhodným okamžikem zde logicky může být pouze okamžik odvrácení konkrétního útoku, kdy již jsou známy skutečnosti charakterizující jeho způsob. Nemůže být přitom rozhodné, zda v tomto okamžiku je útok odvrácen přímo fyzickým jednáním obránce nebo prostředky, které si obránce k odvrácení útoku připravil a na které se spoléhal. Vždy je tak nutno srovnávat způsob konkrétního útoku, který je znám až v době aktualizace útoku, se způsobem odvrácení tohoto útoku v daném okamžiku. I když obranný mechanismus sám nemůže diferencovat svou funkci podle povahy útoku, úsudek o přiměřenosti, resp. zcela zjevné nepřiměřenosti je třeba konstruovat k okamžiku výkonu jeho funkce, neboť teprve právě v tomto okamžiku je možné zjistit, zda toto působení je v určitém poměru ke způsobu provedení konkrétního útoku. Z povahy věci pak vyplývá, že se bude hodnotit způsob odvrácení útoku, přičemž nebude prakticky možno přihlídnout k vlastnostem a schopnostem obránce, jeho fyzické konstituci apod., poněvadž tento není osobně přítomen, a proto se nemohou tyto jeho charakteristiky do vlastní obranné činnosti promítnout. Právě samotnou instalaci a působení obranného zařízení je však někdy možno odůvodnit tím, že obránce ani objektivně nemůže být osobně neustále přítomen, nemá dostatek fyzických sil k obraně apod. Na druhé straně riziko případné zcela zjevné nepřiměřenosti vyplývající z charakteru obranného mechanismu nebo z jeho konkrétního působení na útočníka zde nese obránce, který instaloval takové zařízení. Bude proto třeba hodnotit způsob a intenzitu působení obranného zařízení vůči útočníkovi a míru zásahu vůči němu včetně závažnosti jemu způsobené újmy či škody (např. i způsobené ublížení na zdraví, těžké újmy na zdraví, atd.) v poměru k způsobu útoku, včetně škody, která hrozila zájmu chráněnému trestním zákonem, na nějž bylo útočeno, a to z hlediska, zda vzhledem ke konkrétním okolnostem případu škoda způsobená útočníkovi spuštěním takového obranného zařízení v době útoku ve smyslu věty první § 13 tr. zák. nebyla v mimořádném nepoměru ke škodě z útoku hrozící.

V německé právní nauce se někdy uplatňuje požadavek omezení nutné obrany pomocí obranných mechanismů zohledněním zásady subsidiarity v tom směru, že by bylo možno obranných mechanismů užít až tehdy, když by nebylo možno odvrátit útok jinými, mírnějšími prostředky. Takový požadavek ale naše trestní právo v § 13 tr. zák. o nutné obraně nestanoví, naopak teorie i praxe podmínku subsidiarity u nutné obrany vylučují. Podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu proto není podmínkou ustanovení § 13 tr. zák., o nutné obraně, skutečnost, že útok nebylo možno odvrátit jinak (srov. č. 47/1995 Sb. rozh. tr.). Argumentace ve prospěch vyloučení nutné obrany např. tím, že obránce nezajistil majetek proti zlodějům žádným běžným způsobem, ač takový mohl použít, resp. že obránci nic nebránilo, aby místo, kde se nacházel majetek, vybavil pevnými dveřmi, které by šly řádně uzavřít a uzamknout (srov. str. 9 a 10 shora citovaného usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2007, sp. zn. [6 Tdo 66/2007](#)), je tedy z hlediska splnění podmínek nutné obrany nepřijatelná.

Na druhé straně je nepochybně třeba přihlídnout k realizaci také jiných varujících a zabezpečovacích opatření v návaznosti na instalaci automatického obranného zařízení. Není totiž vyloučeno, že automatický obranný mechanismus v konkrétním případě zasáhne osobu, která není

útočníkem ve smyslu ustanovení o nutné obraně, resp. která i z jiných důvodů nejedná protiprávně. V takovém případě přichází v úvahu aplikace příslušné skutkové podstaty poruchového trestného činu, např. ublížení na zdraví, byť zpravidla v nedbalostní formě. Podobný postih přichází v úvahu i v případech, ve kterých není splněna podmínka přiměřenosti, tedy pokud užitá obrana je zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Zde pak skutečnost, zda pachatel využil všech nebo více varujících a zabezpečovacích možností směřujících k zabránění tomu, aby automatická obranná reakce postihla ve skutečnosti neútočící osoby, tedy např. zda si chráněný objekt nebo majetek uzamkl tak, aby zabránil v přístupu k aktivaci obranného zařízení jinou osobou než útočníkem, zda umístil dostatek výstražných nápisů, varujících signalizačních zařízení o možnosti uvedení automatického obranného zařízení v činnost, zdvojených zdí, mříží, plotů apod., může výrazně modifikovat míru zavinění obránce, případně jeho odpovědnost zcela vyloučit, pokud se např. dovodí přiměřené důvody, pro které se mohl obránce domnívat, že takové osoby jsou dostatečně varovány v tom směru, aby se nedopustily jednání, jímž by došlo k spuštění automatického obranného mechanismu a následnému způsobení újmy či škody osobě, která nebyla útočníkem ve smyslu § 13 tr. zák.

Ve vztahu k osobě realizující útok má pak využití těchto varujících a zabezpečovacích opatření význam v tom, že čím více takových zábranných mechanismů, varování apod. útočník nerespektoval a překonal, tím závažnější a intenzivnější je jeho způsob útoku a tím intenzivnější způsob obrany je tedy možno proti němu použít. Použitím uvedených opatření si tedy pro sebe obránce podstatně sníží riziko toho, že jeho obrana bude shledána zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku, resp. zcela zjevně nepotřebnou k odvrácení útoku.

Po zvážení všech těchto argumentů je možno tedy dospět k závěru, že užívání obranných automatických mechanismů nelze z dosahu nutné obrany a priori vylučovat. Pokud se obranný zásah realizuje v okamžiku přímo hrozícího nebo trvajícím útoku, a to vůči útočníkovi, je splněna časová podmínka nutné obrany, i když obránce sám není na místě zásahu fyzicky přítomen (nejedná se tedy o extenzivní exces z nutné obrany). Konstrukce automatického obranného zařízení, množství a charakter varujících a zajišťovacích opatření a další okolnosti charakterizující způsob a intenzitu obrany v poměru ke způsobu útoku je třeba hodnotit odděleně v rámci úvah o zavinění na straně obránce, resp. o tom, zda se jedná o intenzivní exces z nutné obrany či nikoliv. V případě zcela zjevně nepřiměřené obrany pomocí automatického obranného zařízení nebo zásahu takového zařízení vůči osobám, které nejsou útočníky, přichází v úvahu odpovědnost za příslušný zpravidla nedbalostní poruchový trestný čin, poněvadž zpravidla nebude možno dovodit, že by obránce v okamžiku instalace zařízení chtěl překročit meze nutné obrany a při použití automatického obranného zařízení chtěl způsobit zasažené osobě trestněprávně relevantní následek nebo byl s ním alespoň srozuměn (§ 4 a § 5 tr. zák.).

Vzhledem ke všem těmto důvodům dospělo trestní kolegium Nejvyššího soudu k závěru, že instalace a použití automatického obranného zařízení, jehož účelem je odrazit možný budoucí útok na zájem chráněný trestním zákonem na určitém místě bez součinnosti obránce (např. nástražné systémy, samostříly, zapojení elektrického proudu do mříží či kovového oplocení nemovitosti), samo o sobě nevylučuje naplnění podmínek nutné obrany podle § 13 tr. zák. Použití automatického obranného zařízení zejména v podobě nástražného systému, který se automaticky uvede v činnost po vniknutí útočníka do chráněného objektu, musí ale splňovat zákonné požadavky kladené na jednání v nutné obraně, a proto musí být zabezpečeno, aby

- a) se aktivovalo jen proti přímo hrozícímu či trvajícím útoku na zájem chráněný trestním zákonem a
- b) jeho účinnost nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Problémy může vyvolávat zejména zajištění splnění prvé podmínky, neboť se v praxi může stát, že

dojde k uvedení takového zařízení v činnost např. vůči hasiči zasahujícímu vůči požáru v chráněném objektu nebo proti dítěti, které překoná oplocení, aby našlo zatoulaného psa nebo zakopnutý míč, popř. jen tak ze zvědavosti. Proto je na obránci, aby věnoval při instalaci automatického obranného zařízení dostatečnou pozornost nejen jeho funkčnosti a zabezpečení jen útokem odůvodněného uvedení v činnost, ale i dostatku vnějších varujících a zabezpečovacích opatření směřujících proti nedůvodné aktivaci automatického obranného zařízení.

Naproti tomu splnění druhé podmínky je spíše technickou záležitostí a nemusí v praxi činit větší problémy, neboť již při instalaci automatického obranného zařízení je předem známo, jaké hodnoty jsou chráněny (např. dům nebo byt s jeho obyvateli a vybavením nábytkem, starožitnostmi či jiným cennostmi), a rovněž je známa účinnost instalovaného zařízení (např. zda může jen poranit či také usmrtit).

Na všechna tato úskalí automatických obranných zařízení je třeba při jejich instalaci a užití pamatovat a následně se jimi také odpovědně a náležitě zabývat při hodnocení konkrétních okolností posuzovaného případu z hlediska dodržení zákonných podmínek ustanovení § 13 tr. zák. Při zaviněném nedodržení podmínek nutné obrany tím, kdo takové automatické obranné zařízení instaloval a odpovídá za jeho provoz, přichází v úvahu jeho odpovědnost za trestný čin spáchaný zpravidla z nedbalosti.